

Kopplingen mellan kriminalitet och terrorism i Danmark och Sverige

- Syftet med det här arbetsdokumentet är att ge en överblick över kopplingarna mellan kriminalitet och terrorism i Danmark och Sverige, framhäva potentiella risker och lägga fram ett antal rekommendationer om hur sådana risker kan begränsas.
 - Det ingår i en granskning där liknande dokument kommer att tas fram för alla EUs 28 medlemsstater. Syftet med detta är att få mer heltäckande insikter i de hot som kriminalitet och terrorism utgör, samt att främja nya och innovativa sätt att motarbeta dem.
 - Det är visserligen svårt att mäta olagliga aktiviteter, men närvaro – eller anmärkningsvärd frånvaro – av kopplingar mellan kriminalitet och terrorism återfinns på två områden:
 1. I **områden med hög brottslighet och socialt utanförskap**, där jihadistiska brottsliga nätverk använt sig av sina kriminella färdigheter och kontakter i terrorsyfte.
 2. I danska och svenska fängelser, där det finns **potential för fängelseradikalisering** och "nätverkande" mellan kriminella och extremister, även om det finns ett relativt litet antal radikaliserade intagna i förvar och under bevakning.
 - Våra rekommendationer innefattar åtgärder inom fängelseväsendet, finansiering av terrorism, informationsutbyte och samarbete mellan säkerhetsmyndigheter liksom mellan statliga och icke-statliga aktörer.
 - Även om det inte finns någon inneboende eller automatisk koppling mellan socioekonomiska förhållanden och inblandning i terrorism, tycks det stå klart att jihadistiska brott i Danmark och Sverige till viss del begåtts inom samma geografiska områden och demografiska grupper som "vanliga" brott. Snarare än att ytterligare marginalisera och exkludera dessa områden krävs en seriös och ärlig diskussion om i vilken utsträckning som staten och det civila samhället kan åtgärda de sociala missförhållanden där extremistiska narrativ och ideologier vinner gehör.
-

1 Inledning

Danmark och Sverige är bland de europeiska länder som har drabbats hårdast av mobiliseringen av utländska jihadistiska stridande sedan 2012. Båda länder har också utsatts för jihadistiska angrepp och har upplevt en hög grad av social spänning. Men i vilken utsträckning hänger dessa fenomen samman med (icke terrorrelaterad) kriminalitet? Finns det någon koppling mellan kriminalitet och terrorism i Danmark och Sverige? Och i vilken utsträckning har den skapat synergieffekter mellan kriminella och terrorister?

Syftet med det här arbetsdokumentet är att ge en överblick över kopplingarna mellan kriminalitet och terrorism i Danmark och Sverige, framhäva potentiella risker och lägga fram ett antal rekommendationer om hur sådana risker kan begränsas. Det ingår i en omfattande granskning som kommer att ge upphov till liknande dokument för alla 28 medlemsstater i EU. Syftet med detta är att få mer heltäckande insikter i de hot som kriminalitet och terrorism utgör, och främja nya och innovativa sätt att motarbeta dem.

Dokumentets empiriska grund är en granskning av öppna källor, inklusive relevanta statliga och mellanstatliga rapporter, akademisk forskning, domstolsdokument, tidningsartiklar samt intervjuer med yrkesutövare och sakkunniga. Forskningen genomfördes mellan maj 2018 och juli 2018 av ett team med danska, svenska och brittiska forskare.¹

Det är visserligen svårt att mäta och kvantifiera olagliga aktiviteter, men kopplingar mellan kriminalitet och terrorism återfinns på två områden:

1. I **områden med hög brottslighet och socialt utanförskap**, där jihadisterna med brottsligt förflutet använt sig av sina kriminella färdigheter och kontakter i terrorsyfte.
2. I danska och svenska fängelser, där det finns **potential för fängelseradikalisering** och "nätverkande" mellan kriminella och extremister, även om det finns ett relativt litet antal radikaliserade intagna i förvar och under särskild bevakning.

Våra rekommendationer innefattar åtgärder inom fängelseväsendet, finansiering av terrorism, informationsutbyte och samarbete mellan säkerhetsmyndigheter liksom mellan statliga och icke-statliga aktörer.

¹ Författarna till den här rapporten är Peter R. Neumann och Rajan Basra. Vi vill tacka Ida Liboriusen och Cassandra Söderström för deras bidrag till vår forskning. Vi vill även tacka alla vi har intervjuat, både namngivna personer och övriga.

Med hänsyn till den starka kopplingen mellan områden med hög radikaliserings och områden med hög kriminalitet och socialt utanförskap, anser vi även att det krävs nya och samlade satsningar på att åtgärda de sociala missförhållanden där extremistiska narrativ och ideologier har möjlighet att vinna gehör.

Dokumentet inleds med översikter över organiserad brottslighet och terrorism i bägge länder. Sedan utforskas två områden där potentiella kopplingar har framkommit: en social koppling mellan kriminella och jihadister, och en angående radikaliserings i danska och svenska fängelser. Rapporten avslutas med ett antal rekommendationer riktade till politiskt ansvariga, säkerhetsmyndigheter och samhället i stort.

Ruta 1: Vad avses med "kopplingen mellan kriminalitet och terrorism"?

Föreställningen om en koppling mellan kriminalitet och terrorism framträdde under tidigt 1990-tal, efter Sovjetunionens kollaps och den ökade globaliseringen. Bland geopolitiska förskjutningar och framkomsten av informationsåldern lade analytiker märke till att terror- och rebellgrupper i allt högre grad använde sig av kriminella metoder för att nå sina mål.

Sedan dess har forskare identifierat *tre typer av kopplingar mellan kriminalitet och terrorism: institutionell, organisatorisk och social.*

Institutionella

En av pionjörerna på området var Tamara Makarenko.² Hon identifierade ett "Crime-Terror Continuum" med tre typer av institutionella kopplingar mellan kriminella grupper och terrorgrupper:

- I ena änden sågs ett *samarbete* mellan kriminella grupper och terrorgrupper, antingen i begränsade, transaktionsbaserade allianser eller i mer sofistikerade koalitioner.
- Närmare mitten återfanns *konvergens*, där grupperna använde den andra partens färdigheter, vilket resulterade i hybrider av kriminella grupper/terrorgrupper.
- I den andra änden låg *transformation*, där en grupp helt och hållet hade omvandlats till den andra till följd av ändrad motivation.

Några av de tydligaste exemplen har varit talibanerna, som vid vissa tillfällen förlitat sig på Afghanistans heroinproduktion, den colombianska FARC-gerillans inblandning i landets narkotikaindustri, och irländska IRA som smugglat bensin och varumärkesförfalskade varor.

Organisatoriska

Letizia Paoli, som forskade under samma period som Makarenko, fokuserade på de strukturella och organisatoriska likheterna mellan ungdomsgäng och terrorgrupper, som hon kategoriserade som "klanliknande" organisationer:³

- De var inblandade i olaglig verksamhet, inklusive våldsbrott.
- De krävde "absolut lojalitet" av medlemmarna.
- De erbjöd *emotionella förmåner*, såsom status, "broderskap", identitet och samhörighet.

fortsättning följer...

2 Tamara Makarenko, "The Crime-Terror Continuum: Tracing the Interplay between Transnational Organised Crime and Terrorism", *Global Crime*, Vol 6, No 1, 2004, s. 129–145.

3 Letizia Paoli, "The Paradoxes of Organized Crime", *Crime, Law, and Social Change*, Vol 37, No 1, 2002, s. 51–97.

Enligt Paoli kan det vara vilseledande att göra en skarp åtskillnad mellan aktörer utifrån deras angivna syften – kriminella eller politiska – eftersom skillnaderna kan suddas ut och målen kan ändras.

Som exempel angav hon vit makt-grupper i USA, som rekryterade medlemmar utifrån ideologiska principer och sade sig ha ett politiskt program men var djupt involverade i "vanlig" brottslighet.

Sociala

I en färsk studie av jihadistisk rekrytering i Europa framhävde Rajan Basra och Peter R. Neumann inte sammansmältningen av kriminella och terrorister som grupper eller organisationer, utan av deras sociala nätverk eller miljöer.⁴ Snarare än formellt samarbete, fann de att kriminella grupper och terrorgrupper rekryterade från sociologiskt liknande grupper och därmed skapade (ofta oavsiktliga) synergieffekter och överlappningar.

Den här "nya" kopplingen mellan kriminalitet och terrorism hade fyra aspekter:

- Den påverkade *radikaliseringsprocesser*, eftersom medverkan till terrorism kan erbjuda gottgörelse och legitimera brott.
- Den framhävde *fängelsernas roll* som miljöer för radikaliserings och nätverkande bland kriminella och extremister.
- Den betonade *utvecklingen av färdigheter och erfarenheter* som terrorister kan ha nytta av, särskilt tillgång till vapen, falska handlingar och vana att hantera vapen.
- Den underlättade *finansiering* av terrorism, särskilt genom småbrottslighet.

Trots skillnader i metod och perspektiv är de *tre typerna av koppling – institutionell, organisatorisk och social* – inte ömsesidigt uteslutande. Tillsammans utgör de analysunderlaget för Crime-Terror Nexus Project.

⁴ Rajan Basra och Peter R. Neumann, "Criminal Pasts, Terrorist Futures: European Jihadists and the New Crime-Terror Nexus", *Perspectives on Terrorism*, Vol 10, No 6, 2016, s. 25–40.

2 Organiserad brottslighet

Danmark och Sverige är globalt beundrade för deras höga standarder inom samhällsmässigt välbefinnande, men deras samhällen är inte immuna mot organiserad brottslighet.⁵ Det är en företeelse som sträcker sig bakåt till 1990-talet, då det blodiga kriget mellan motorcykelklubbarna *Hells Angels* och *Bandidos* i regionen var särskilt framträdande. Med tiden har organiserad brottslighet och de inblandade grupperna visat sig vara förvånansvärt motståndskraftiga och anpassningsbara, och verkar än i dag i båda länder.

I följande avsnitt ges en översikt över den här komplexa företeelsen, med en beskrivning av de berörda grupperna, deras aktiviteter och i vilka områden de är verksamma.

Grupper

Enligt den senaste danska polisstatistiken fanns det 98 kriminella grupper i landet i januari 2017. Trots att antalet inblandade personer varierar och snabbt kan ändras, finns det uppskattningsvis 1 200 personer knutna till dessa grupper i Danmark.⁶ Det finns inga tillgängliga nationella siffror för Sverige, men det finns uppskattningsvis 76 kriminella nätverk i Stockholm, Göteborg och Malmö, med bland annat 800 unga män mellan 15 och 25 år.⁷

Det finns två allmänna underkategorier till kriminella grupper i Danmark och Sverige: "Mc-gäng" (kriminella motorcykelklubbar som består av motorcykelentusiaster som rutinmässigt sysslar med brottslighet) och "kriminella gäng". De främsta mc-gängen i Danmark är fortfarande *Hells Angels*, som stöds av *AK81*-klubben, och *Bandidos*, som stöds av *Mexican Teamwork*-klubben – båda två finns också i Sverige – samt *Brotherhood Wolfpack*, *La Familia* och den relativa nykomlingen *Satudah*.⁸

Mc-världen växer, och har på senare tid utökats av utländska mc-gäng som expanderar till bägge länder. I Danmark har åtta olika grupper

5 Brottsförebyggande rådet i Sverige definierar organiserad brottslighet som en "nätverksbaserad vinstinriktad brottslig verksamhet i projektform som har vilja och förmåga att skydda och underlätta brottsligheten genom otillåten påverkan (trakasserier, hot, våld och korruption)". Se "Organiserad brottslighet", BRÅ, u.å., tillgänglig: <https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/organiserad-brottslighet.html>. I Danmark finns ingen entydig definition av organiserad brottslighet, eller av skillnaden mellan gäng och kriminella grupper.

6 "Bänder i tal", danska brottsförebyggande rådet (DKR), u.å., tillgänglig: <https://www.dkr.dk/ungdomskriminalitet/bander/bander-i-tal/>.

7 Det finns 46 grupper (med 300 personer) i Stockholm, 12 grupper (med 300 personer) i Göteborg och 17 gäng (med 200 personer) i Malmö. "Polisen: Här är de kriminella gängerna i våra storstäder", *Aftonbladet*, 26 januari 2018; "800 unga män aktiva i kriminella nätverk", *SVT Nyheter*, 26 januari 2018.

8 Peter Linné, "35 mc-gäng i väst som polisen bevakar – nytt gäng oroar mest", *Göteborgsposten*, 18 februari 2018.

etablerat sig i landet sedan 2013, varav den senaste är den tyska gruppen *Guerilla Nation*.⁹ Andra grupper är *Gremium MC* från Tyskland, och *No Surrender MC* och *Satudarah MC* från Nederländerna, som alla har lockat till sig danska rekryter.¹⁰

Mc-gäng har i allmänhet egna interna regler och en strikt, tydlig hierarki där varje medlem har en viss ranking och status. De har också tagit fram en uppsättning symboler, logotyper och emblem¹¹ – en återspeglning av den bredare mc-motkulturen – och grupperna har ofta särskilda "klubbhus".¹²

Mc-gäng har ibland använt sig av terroristmetoder, med sprängämnen, granater och till och med pansarvärnsvapen, i konflikter med andra grupper. År 2006 använde ledaren för den svenska *Bandidos*-gruppen handgranater för att spränga två bilar i Göteborg. Målet var personer som vittnat mot honom i domstol. För brottet dömdes han till nio års fängelse.¹³

Kriminella gäng är en mer splittrad kategori. Det finns en mängd mindre grupper och gatugäng, som i regel kan knytas till en stads geografiska områden. De mest framträdande kriminella gängen i Danmark är *Black Army* och *Loyal to Familia*, fast även *Black Cobras*, *Bloodz* och *Blågård's Plads*-gänget har väckt uppmärksamhet.¹⁴ I Sverige har de etablerade och välkända kriminella grupperna, t.ex. *Asir* och *Brödraskapet Wolfpack*, bildats i fängelse. Andra grupper, t.ex. *Naserligan* och *Original Gangsters*, kretsar kring en viss nyckelperson – Naser Dzeljilji från Makedonien respektive Denho Acar från Turkiet.¹⁵ Andra grupper är så obestämda och tillfälliga att de sällan har något namn.¹⁶

Kriminella gruppers *sammansättning* har ändrats väsentligt med tiden. På 1970-talet och 1980-talet kretsade svenska grupper kring gemensam etnisk tillhörighet, medan det idag är geografiska eller stadsdelsrelaterade band som har betydelse.¹⁷ Det är även viktigt med "klaner" och familjeanknytningar, som ofta ses som grunden till lojalitet och samhörighet, som de geografiska banden är baserade på.¹⁸ Kort sagt börjar personer som har växt upp tillsammans – i samma stadsdel – ofta begå brott tillsammans.¹⁹

Deltagandet är ofta skiftande, och många medlemmar rör sig in och ut ur gängmiljön. Till exempel var uppskattningsvis 3 332 personer involverade i kriminella grupper i Danmark mellan 2009 och 2016, men bara 324 av dem hade varit involverade under hela tidsperioden.²⁰

9 "Ny rockerklub er kommet til Danmark", *Nyheder TV2*, 25 april 2017.

10 Ibid.

11 Det Kriminalpræventive Råd (DKR), *Forebyggelse Af Roker- og Banderelateret Kriminalitet: Perspektiver og Inspiration til Fremtidens Organisering*, DKR, 2015, s. 12.

12 För mer information, se Tina Wilchen Christensen och Line Lerche Mørck, *Bevægelser i og på tværs af ekstreme grupper og bande- og rockermiljøet: En kritisk undersøgelse og diskussion af "Cross-over"*, DPU, Aarhus Universitet, 2017.

13 "Nio års fängelse för Bandidos-ledare", *Aftonbladet*, 14 januari 2009.

14 Bureau of Diplomatic Security (OSAC), *Denmark 2018 Crime and Safety Report*, United States Department of State, februari 2018.

15 "De största kriminella nätverken", *Expressen*, 29 oktober 2008.

16 "800 unga män aktiva i kriminella nätverk", *SVT Nyheter*, 26 januari 2018.

17 Brottsförebyggande rådet (BRÅ), *Kriminella nätverk och grupperingar: Polisens bild av maktstrukturer och marknader*, BRÅ, 2016, s. 43–44.

18 Ibid, s. 37.

19 "Polisen: Här är de kriminella gängen i våra storstäder", *Aftonbladet*, 26 januari 2018.

20 Lina Grip, "Illegal weapons, gangs and violent extremism in Denmark", i Nils Duquet (red.), *Triggering Terror: Illicit Gun Markets and Firearms Acquisitions of Terrorist Networks in Europe*, Project SAFTE, Flemish Peace Institute, 2018, s. 147.

Samma rörlighet kan även ses *mellan* kriminella grupper. Exempelvis gick medlemmar i det kriminella gänget *Brothas Souljaz* med i mc-gängen *Gremium* och *Black Jackets* när gruppen upplöstes 2016.²¹

Grupper har traditionellt betraktats som hierarkiska, med en fast struktur och en ensam ledare. Sådana grupper finns fortfarande, men modellen är till stor del föråldrad. Kriminella gäng kretsar ofta kring några få nyckelpersoner och långvariga medlemmar, och försöker socialisera yngre medlemmar genom enklare uppgifter.²² Men strukturen för dessa kriminella gäng kan ofta förändras.²³

Svensk polis betraktar idag många kriminella grupper som "projektbaserade konstellationer", med en kärna av personer som är involverade i "löst sammansatta nätverk med kriminella personer med olika expertområden, som arbetar tillsammans för att uppnå gemensamma mål".²⁴ Det viktiga är en persons kompetens, kontakter och anseende. Många av dem är inte karriärsbrottslingar och ansluter sig bara till projekt genom kontakter eller vänner.²⁵

Aktiviteter och platser

Kriminella grupper ägnar sig åt flera typer av brottslighet, t.ex. utpressning, stöld, ekonomisk brottslighet och rån.²⁶ Deras inblandning i olaglig handel är särskilt anmärkningsvärd, i synnerhet handel med narkotika och skjutvapen.

Den organiserade brottslighetens primära aktivitet – i hela Europa – är *narkotikasmuggling*. Cannabis (inklusive cannabisharts), kokain och amfetaminer är vanligast i Danmark, medan cannabis och amfetaminer är dominerande i Sverige.²⁷ Cannabis och cannabisharts smugglas främst från Marocko, medan latinamerikanskt kokain importeras via Nederländerna, Spanien, Balkan och i mindre utsträckning med flyg via Västafrika. Amfetaminer produceras i Nederländerna, Polen och Litauen.²⁸ Det finns även en storskalig *inhemsk* inomhusodling av cannabis, och även vissa exempel på produktion av nya psykoaktiva ämnen (NPS) i länderna.²⁹ Dessutom har ett ökat antal marknadsplatser på darkweb observerats.³⁰

Sverige har fått rykte om sig om enkel tillgång till eldvapen och handgranater.³¹ Vilket har bidragit stort till det ökade våldet i bland annat Malmö. Majoriteten av de skjutvapen som cirkulerar i kriminella kretsar

21 Tina Wilchen Christensen och Line Lerche Mørck, *Bevægelser i og på tværs af ekstreme grupper og bande- og rockermiljøet: En kritisk undersøgelse og diskussion af "Cross-over"*, DPU, Aarhus Universitet, 2017, s. 47; Jan Lauridsen, "Politiet: Nattens likvidering led i bandekonflikt", *TV2*, 17 juni 2016.

22 "Polisen: Här är de kriminella gängen i våra storstäder", *Aftonbladet*, 26 januari 2018.

23 Det Kriminalpræventive Råd (DKR), *Forebyggelse Af Roker- og Banderelateret Kriminalitet: Perspektiver og Inspiration til Fremtidens Organisering*, DKR, 2015, s. 12.

24 BRÅ, 2016, s. 28.

25 *Ibid.*, s. 30–33.

26 *Rockere og Bander 2015*, Rigspolitiet & Politi, 2015, s. 11; Brottsförebyggande rådet, *Statistik: Organiserad brottslighet*, 2018, tillgängligt: <https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/organiserad-brottslighet.html>.

27 *Denmark Drug Report 2018*, Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (EMCDDA), 2018, s.18–19; *Sweden Drug Report 2018*, Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (EMCDDA), 2018, s. 18.

28 *Ibid.*

29 *Ibid.*

30 *Ibid.*

31 Se till exempel Ellen Barry och Christina Anderson, "Hand grenades and gang violence rattle Sweden's middle class", *The New York Times*, 3 mars 2018, och "Why are young men in Sweden shooting each other?", *The Economist*, 8 mars 2018.

kommer ursprungligen från Balkan och har tillverkats i Tjeckien eller före detta Jugoslavien.³² De har troligen kommit ut på den illegala marknaden efter kollapsen av Östblocket och de jugoslaviska krigerna på 1990-talet, och smugglats in med hjälp av kriminella från Balkan med hemvist i Sverige.³³

Knappt något är känt om exakt hur de smugglas in i landet. De exakta metoderna och rutterna för smuglingen in i landet varierar. Man uppskattar att vapen smugglas in med *hög frekvens och låg volym*, där smugglarna ibland bara tar med ett enda skjutvapen in i landet. Dessutom hävdas det att det finns en samlad grupp med smugglare som har tillgång till skjutvapen i militär klass i sina ursprungsländer.³⁴ Polisen tror att vapensmugglare ofta även är involverade i annan kriminell verksamhet i Sverige.³⁵

Den danska illegala skjutvapenmarknaden betraktas som jämförelsevis blygsam i skala och organisation.³⁶ Huvudkällan till skjutvapen är stöld, antingen från registrerade vapenägares bostäder eller skytteklubbar – över 1 000 skjutvapen stals på detta sätt mellan 2012 och 2016.³⁷ Den danska underrättelsetjänstens center för terroranalys (CTA) uppskattar att det är relativt enkelt för potentiella terrorister att få tag på skjutvapen på svarta marknaden.³⁸ Det M95-gevär som användes av Omar el-Hussein vid attentatet mot ett kulturhus i Köpenhamn i februari 2015 hade stulits två år tidigare vid ett inbrott hos en medlem i danska hemvärnet.³⁹

Skytteklubbar komplicerar läget ytterligare. Tidigare tillät dansk lag att vem som helst – även brottslingar – blev medlem i en skytteklubb, fast ingen fick ta med vapen hem.⁴⁰ Detta kan få en dödlig utgång. I december 2016 sköts och dödades en polisman av en 26-årig man i Albertslund i Köpenhamn. Trots att mannen tidigare suttit i fängelse för hot mot polisen var han fortfarande medlem i en skytteklubb i Rødovre, där han stal vapnet som användes i attacken.⁴¹ Efter skjutningen infördes striktare lagstiftning om registrering och vapenförvaring.⁴²

I Sverige ökar antalet *rån* dramatiskt, särskilt i Stockholm. Polisen har noterat "konstellationer" av kriminella – var och en med egna, kompletterande specialiteter – som är inblandade i den här typen av brottslighet. Måltavlor är banker, penningtransporter, bankomater och valutaväxlingskontor.⁴³

Geografi har stor inverkan på den organiserade brottsligheten i båda länder. Danmark ligger nära en av Europas största hamnstäder, Hamburg, och tjänar som transitplats för mycket av den illegala handel som fortsätter till Sverige och Norge. Den organiserade brottsligheten är

32 BRÅ, 2016, s. 96; "Bosnisk åklagare: 'Sverige är Balkans största vapenmarknad'", *Aftonbladet*, 22 januari 2018.

33 BRÅ, 2016, s. 96.

34 *Ibid.*, s. 96–97.

35 *Ibid.*, s. 97.

36 Lina Grip, "Illegal weapons, gangs and violent extremism in Denmark", 2018, s. 135.

37 *Ibid.*, s. 140.

38 *Ibid.*, s. 135.

39 Michala Rask Mikkelsen, "Riffel fra terrorangreb blev stjålet under hjemmerøveri", *Berlingske*, 18 februari 2015.

40 Lina Grip, "Illegal weapons, gangs and violent extremism in Denmark", 2018, s. 140–141.

41 Lene Koogi, "OVERBLIK: Hvad vi ved om politidrabet i Albertslund", *DR*, 12 september 2017.

42 Mette Dahlggaard, "Kriminelle bandefolk træner i danske skydeklubber: 'Det er en meget bekymrende udvikling'", *Berlingske*, 17 april 2018.

43 BRÅ, 2016, s. 97.

koncentrerad kring större städer, t.ex. Köpenhamn, Århus, Stockholm, Malmö och Göteborg, liksom längs smugglingsleder. Den korta färden på 25 km mellan Köpenhamn och Malmö över Öresundsbron är ett viktigt led i den olagliga handeln av både narkotika och skjutvapen.⁴⁴ Handeln sker i båda riktningarna: skjutvapen smugglas inte bara över till Malmö,⁴⁵ utan man har även sett skjutvapen som transporterats i motsatt riktning på den danska kriminella marknaden.⁴⁶

Totalt sett har kriminella gäng i Danmark och Sverige alltså haft en kontinuerlig verksamhet. Gängen är dynamiska till sin form med medlemmar som kommer och går.

44 United States Department of State, *International Narcotics Control Strategy Report*, Volume 1, 2010, s. 236.

45 Lina Grip, "Illegal weapons, gangs and violent extremism in Denmark", 2018, s. 145.

46 Ibid.

3 Terrorism

Europa har drabbats av en våg av jihadistiska terrordåd de senaste åren, från samordnade bombattentat till påkörningar och knivattacker. Hundratals har dödats och många fler har skadats. Danmark och Sverige har inte sluppit undan dessa våldsamer, utan båda länder har utsatts för jihadistiska attentat. Dessutom har många medborgare mobiliserats till Syrien och Irak som "utländska stridande".

Det största hotet kommer från jihadistisk terrorism, av grupper som Islamiska staten (IS) och al-Qaida, samtidigt som det även finns ett latent hot från extremhögern.

Jihadism

I båda länder har aktiva jihadistiska miljöer förekommit ända sedan 1990-talet. I Danmark uppmärksammades jihadismen på allvar först 2005, då kontroversiella teckningar föreställande profeten Muhammed publicerades i *Jyllands-Posten*, en av landets största dagstidningar. Teckningarna gav upphov till en global kontrovers och följdes av en serie terrorplaner med sikte på dem som stod bakom publiceringen.

Det första av dem var Vollsmose-fallet (*Vollsmosesagen*) 2006, då fyra män planerade ett attentat med sprängämnet TATP (triacetontriperoxid).⁴⁷ År 2009 anhölls David Headley i USA för att ha planerat attentat i Danmark, med *Jyllands-Posten* som måltavla,⁴⁸ följt av anhållningen 2010 av Loris Dukaiev, en tjetjen från Belgien, som förberedde en brevbomb som skulle skickas till tidningen.⁴⁹

Teckningarna hamnade återigen i centrum 2008, då två tunisier planerade att döda Kurt Westergaard (som ritat en teckning föreställande profeten Muhammed med en bomb som turban) och Flemming Rose (redaktör på tidningen). Männerna anhölls innan de genomförde attentatet och deporterades från landet i stället för att ställas inför rätta.⁵⁰ I efterdyningarna av anhållandena trycktes teckningarna på nytt, ett beslut som *Politiets Efterretningstjeneste* (den danska underrättelsetjänsten, PET) ansåg ha ökat terroristhotet i landet.⁵¹

47 Mette Dahlggaard, "Tidslinje: Tidligere attentater og terrrorsager i Danmark", *Berlingske*, 14 februari 2015; Morten Skjoldager, "Terrorists lack imagination when choosing targets in Denmark", i Magnus Ranstorp och Magnus Normark (red.), *Understanding Terrorism Innovation and Learning: Al-Qaeda and Beyond* (London: Routledge, 2015), s. 236.

48 "Danske terrrorsager" webbsida, Politiets Efterretningstjeneste (danska underrättelsetjänsten, PET), u.å., tillgänglig: <https://www.pet.dk/Efterretningsafdelingen/lkke-statslige%20aktoerer/Danske%20terrorsager.aspx>

49 "Bombemanden får 12 år", *Berlingske*, 31 maj 2011.

50 Morten Skjoldager, "Terrorists lack imagination when choosing targets in Denmark", s. 241.

51 Ibid.

Planerna på terrordåd fortsatte, och 2010 bröt sig Muhudiin Mohamed Geele in i Kurt Westergaards hem och försökte döda honom med en yxa. Westergaard lyckades fly till ett säkerhetsrum och Geele anhölls.⁵²

Publiceringen av teckningarna fick även konsekvenser i Sverige. Den 11 december 2010 detonerade Taimour Abdulwahab, en 28-årig svensk medborgare född i Irak, två bilbomber i Stockholm. Den första explosionen skadade två personer, medan den andra exploderade i förtid och dödade Abdulwahab. Detta blev därmed landets första självmordsbomb.⁵³ Före bombningarna hade Abdulwahab skickat ett e-postmeddelande till både Säkerhetspolisen (Säpo) och Nyhetsbyrån TT, där han nämnde Lars Vilks teckningar av profeten Muhammed och ett "krig mot islam".⁵⁴ Troligen agerade Abdulwahab inte ensam.⁵⁵

Samma månad anhölls en grupp med fyra svensk-tunisier efter att de kört in i Danmark från Sverige via Öresundsbron. Bilen var full med vapen och ammunition – cellen hade planerat att angripa Jyllands-Postens huvudkontor med skjutvapen.⁵⁶

På tioårsdagen av attentaten den 11 september 2001 försökte dessutom en jihadistcell döda Lars Vilks – som 2007 hade ritat profeten Muhammed som hund – vid invigningen av hans utställning på konsthallen Röda Sten i Sverige. Försöket misslyckades och cellens ledare, Salar Mahmood, friades så småningom från misstankarna om förberedelse till mord. Mahmood hade tidigare dömts för överfall, rån och flera andra brott.⁵⁷ Han fick 135 000 kr i skadestånd efter frikännandet, och använde pengarna till att resa till Syrien 2013.

Attentat, planer och anhållanden

När det syriska inbördeskriget inleddes 2012 intensifierades den jihadistiska rörelsen i Europa. Sedan dess har terrordåd skett i bägge länder. Nedan följer några exempel på jihadistrelaterade händelser:

- *Februari 2013:* Basil Hassan, utklädd till brevbärare, försökte döda författaren och islamkritikern Lars Hedegaard i hans hem i Köpenhamn. Attacken misslyckades och Hassan flydde från Danmark, enligt uppgifter med falskt pass, och reste så småningom till Syrien där han anslöt sig till Islamiska staten. Han tros ha dödats 2017.⁵⁸
- *Mars 2013:* Guleed Mohamed Warsame och Nuur Mohamed Warsame, två dansk-somaliska bröder, dömdes för att ha genomgått terroristträning och planerat att utföra ett terrordåd i Europa.⁵⁹ De dömdes till tre och ett halvt års fängelse.

52 "Denmark sentences cartoonist attacker to 9 years", *Reuters*, 4 februari 2011.

53 "Police Say Early Detonation of Bomb Averted Disaster in Sweden", *The New York Times*, 13 december 2010; "Man sprängde sig själv i Stockholm", *Svenska Dagbladet*, 11 december 2010.

54 *Ibid.*

55 "Terrorism expert: 'Bomber not alone?'" *Sveriges Radio*, 12 december 2010.

56 "Åtals för planerad massavrättning", *Expressen*, 13 april 2012.

57 Kristina Edblom, Magnus Sandelin och Erik Wiman, "Friades – flyttade till IS-kontrollerat område", *Aftonbladet*, u.å., tillgänglig: <https://svenskajihadister.story.aftonbladet.se/chapter/chapter-1/>.

58 Søren Astrup och Adam Hannestad, "Lars Hedegaards formodede attentatmand meldes dræbt i syriske kampe", *Politiken*, 4 september 2017.

59 Jakob Sheikh, "Analyse: Terror-mistænkt var rundet af det danske samfund", *Politiken*, 17 februari 2015.

- *September 2014*: Abdul Basit Abu-Lifa reste till Syrien. Abu-Lifa, även känd som Isaac Meyer, hade släppts tidigare samma år efter att ha avtjänat sitt straff för inblandning i det terrorrelaterade Glostrup-fallet (*Glostrupsagen*) 2005,⁶⁰ men dömdes snart därefter till fem månaders fängelse för överfall. När han frigavs reste han till Syrien i september 2014 som utländsk stridande.⁶¹
- *Februari 2015*: Omar el-Hussein dödade två personer och skadade ytterligare fem vid skjutningar i Krudttønden kulturhus och Köpenhamns synagoga i Krystalgade i Köpenhamn. El-Hussein var gängmedlem och hade frigetts från fängelset två veckor tidigare.
- *Januari 2016*: 15-åriga Natascha Colding-Olsen (känd som "Kundby-flickan") anhölls för att ha planerat ett terrorattentat mot sin före detta skola i Fårevejle och en judisk skola i Köpenhamn. Fallet var anmärkningsvärt på grund av hennes snabba radikaliserings och låga ålder. Hon dömdes 2017 till sex års fängelse. En 24-årig man anhölls också för misstankar om att ha gett henne instruktioner om bombtillverkning, men släpptes senare på grund av bristande bevisning.
- *Februari 2016*: Aydin Sevigin anhölls i Sverige medan han förberedde en självmordsbombning. Sevigin hade uttalat en önskan om att bli martyr, men målet för det planerade attentatet var okänt. Han dömdes till fem års fängelse.
- *November 2016*: Dieab Khadigah, en flykting från Syrien, nekades inresa till Danmark från Tyskland på grund av brist på dokument. Polisen hittade 17 000 tändstickor, fyrverkerier, två köksknivar och sex walkie-talkies i hans ägo. Han anhölls i Tyskland och i juli 2017 dömdes han till sex och ett halvt års fängelse för att ha planerat ett attentat i Köpenhamn. I december 2017 anhölls hans misstänkta medbrottsling, Moyed Al Zoebi, i Sverige.
- *April 2017*: Rakhmat Akilov dödade fem personer och skadade ytterligare femton genom att köra en lastbil längs Drottninggatan, en populär shoppinggata i Stockholm. En improviserad sprängladdning hittades senare i lastbilen. Akilov, uzbekisk medborgare som inte hade utvisats efter att hans asylansökan avslagits 2015, anhölls och dömdes till livstids fängelse.⁶²
- *Juni 2017*: Danmarks högsta domstol beslöt att frånta Said Mansour, dansk-marockan känd som "bokhandlaren från Brønshøj", hans danska medborgarskap. Det var det första fallet i sitt slag i Danmark. År 2014 dömdes Mansour till att ha uppmuntrat terrorism. Han hade fått en liknande dom år 2007.⁶³

60 Jakob Sheikh, *Danmarks Born i Hellig Krig* (Köpenhamn: Lindhardt & Ringhof, 2015), s. 536.

61 Ibid, s. 531; Thomas Klose Jensen, "Terrordomt dansker kæmper for Islamisk Stat", *Danmarks Radio*, 19 november 2014.

62 Stockholms tingsrätt, DOM B4708-17, § 4.1.1., 7 juni 2018, tillgänglig: https://samnytt.se/wp-content/uploads/2018/06/dom_B_4708-17.pdf.

63 "Efter afsonet fængselsdom: Boghandleren fra Brønshøj skal blive i fængsel", *Danmarks Radio*, 18 februari 2018.

Utländska stridande och återvändande

Över 6 000 europeiska "utländska stridande" har anslutit sig till jihadistgrupper i Syrien och Irak. Både Danmark och Sverige har berörts av den här mobiliseringen: uppskattningsvis 145 personer har rest från Danmark⁶⁴ och 311 från Sverige.⁶⁵ Det innebär att Sverige har en av de högsta mobiliseringsgraderna per capita i Europa.

Det finns en kollektiv oro i Europa över hotet från återvändande utländska stridande, eftersom många av dem har tränats i användning av vapen och sprängmedel och troligen fortfarande är trogna den jihadistiska ideologin.⁶⁶ Av de danska stridande har minst 72 återvänt, medan 150 personer har återvänt till Sverige.⁶⁷

Högerextremism

Den högerextrema miljön kan delas in i två allmänna läger: *nynazister* som kännetecknas av en fascistisk, totalitär ideologi,⁶⁸ och *ultranationalister* som karakteriseras av ett motstånd mot islam. Då de inte är främmande för att använda våld för att nå sina mål betraktas båda läger som farliga, om än som ett relativt begränsat hot.⁶⁹

Medlemskap är ofta skiftande, i likhet med kriminella gäng. Detta leder till sporadiska överlappningar mellan medlemskap i mc-gäng, kriminella gäng och extremhögern, där till exempel *Hells Angels*, *AK81* och *Devils Choice* är mycket negativt inställda till islam.⁷⁰ Extremhögergrupper har också som aktiv strategi att rekrytera från huligangrupper, i syfte att locka personer med aggressivt beteende och låg våldströskel.⁷¹

De mest anmärkningsvärda attackerna på senare år ägde rum i november 2016 och januari 2017, då medlemmar i *Nordiska motståndsrörelsen* i Sverige utförde tre bombdåd mot asylboenden och ett vänsterkafé i Göteborg. Terrorlagstiftningen tillämpades inte vid åtal för attentaten, där en person skadades.⁷²

Det återstår att se om dessa samrören kommer att eskalera till ihållande politiskt våld. Men det finns potential för högerextrem terrorism som riktas mot religiösa minoriteter, flyktingar, migranter och politiker.⁷³ Det finns ytterligare risk för "ömsesidig radikaliserings", där extremistgrupper radikaliserar – och kanske även angriper – varandra.

64 Center for Terroranalyse (CTA), *Vurdering af terrortruslen mod Danmark*, PET, 12 januari 2018, s. 5–6.

65 "Många våldsbejakande extremister har haft sin bas i Sverige", SVT, 11 februari 2018.

66 Center for Terroranalyse (CTA), *Vurdering af terrortruslen mod Danmark*, PET, 12 januari 2018, s. 8.

67 Joana Cook och Gina Vale, *From Daesh to "Diaspora": Tracing the Women and Minors of Islamic State*, The International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR), 2018, s. 17.

68 *Antidemokratiske og ekstremistiske miljøer i Danmark*, Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI), 2014, s. 31.

69 Center for Terroranalyse (CTA), *Vurdering af terrortruslen mod Danmark*, PET, 12 januari 2018, s. 8.

70 *Antidemokratiske og ekstremistiske miljøer i Danmark*, Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI), 2014, s. 31.

71 Intervju med Robert Örell, chef för Exit Sweden, 5 juli 2018.

72 "Three Swedish men get jail for bomb attacks on asylum centers", Reuters, 7 juli 2017.

73 Center for Terroranalyse (CTA), *Vurdering af terrortruslen mod Danmark*, PET, 12 januari 2018, s. 3.

4 Den sociala kopplingen

Det finns få belägg för en institutionell koppling mellan organiserad brottslighet och terrorism i Danmark eller Sverige. Snarare finns en social koppling, på så vis att kriminella och jihadistiska miljöer delvis sammanfaller. Jihadister rekryterar från samma demografier, platser och sociala förhållanden som kriminella (se ruta 1).

Den här kopplingen synliggörs vid en analys av kriminalregister.⁷⁴ En ny studie av Amir Rostami *et al* av 38 döda svenska utländska stridande visar att 68 procent tidigare utretts för kriminella aktiviteter – och 34 procent åtalats för brott – medan en tredjedel inte hade något brottsligt förflutet.⁷⁵ Totalt sett är detta troligen en underrapportering av deras kriminalitet: De flesta stridande var inte födda i Sverige och uppgifter om fällande domar utomlands fanns inte tillgängliga.

De kriminella aktiviteterna varierade, men vanligast var stöld och rån, övervåld och olovligt innehav av alkohol, narkotika och skjutvapen. Antalet misstänkta brott var i snitt 9,5, fast den faktiska andelen fällande domar är okänd.⁷⁶ Intressant nog var utländska stridande mer kriminellt aktiva i jämförelse med deras medbrottslingar, dvs. de som inte reste till Syrien och Irak och sannolikt inte är jihadister.

Det finns ingen offentlig statistik för Danmark, fast myndigheterna har uppskattat att "ungefär hälften" av landets utländska stridande hade ett brottsligt förflutet – en relevant långvarig tendens bland danska jihadister.⁷⁷ Den danska underrättelsetjänstens center för terroranalys (CTA) har uppgett att danska utländska stridande oftast har personliga kopplingar till den kriminella miljön och gängmiljön.⁷⁸ Dessa kopplingar är ofta baserade på släktskap, vänskap eller närområde.

Många hade kopplingar till kriminella gäng. Detta står klart när det gäller Omar el-Hussein, som – före sitt skottdåd i februari 2015 – hade dömts för stöld, rån och våldsbrott, och hade kopplingar till det kriminella gänget

74 Magnus Normark, Magnus Ranstorp och Filip Ahlin, *Financial activities linked to persons from Sweden and Denmark who joined terrorist groups in Syria and Iraq during the period 2013-2016*, Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier (Cats), Försvarshögskolan, 2017, s. 26.

75 Amir Rostami, Joakim Sturup, Hernan Mondani, Pia Thevselius, Jerzy Sarnecki och Christofer Edling, "The Swedish Mujahideen: An exploratory Study of 41 Swedish Foreign Fighters Deceased in Iraq and Syria", *Studies in Conflict & Terrorism*, under utgivning, s. 3, tillgänglig: <https://doi.org/10.1080/1057610X.2018.1463615>.

76 *Ibid.*, s. 9.

77 Ann-Sophie Hemmingsen, "Plebeian Jihadism in Denmark: An Individualisation and Popularization Predating the Growth of the Islamic State", *Perspectives on Terrorism*, Vol 10, No 6, 2016, s. 103.

78 Linus Gustafsson och Magnus Ranstorp, *Swedish Foreign Fighters in Syria and Iraq: An analysis of open-source intelligence and statistical data*, Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier (Cats), Försvarshögskolan, 2017, s. 70–71.

Brothas.⁷⁹ Ali Sakandar Malik, som reste till Syrien 2013 för att ansluta sig till Islamiska staten, hade tidigare varit medlem i *Loyal to Familia*. Abderrozak "Big A" Benarabe, som anslöt sig till Ahrar al-Sham i Syrien, är en känd brottsling i Köpenhamn. Ahmed Samsam, en annan dansk utländsk stridande, var medlem i *Black Army*. Enskilda kriminella verkar ha dragits till jihadismen, snarare än att det förekommit formella eller institutionella kopplingar mellan gäng och jihadister.

Förklaringar till denna sociala koppling varierar. En faktor kan ha med beteende att göra: För kriminella som söker förändring kan det vara enklare att gå över till en funktionellt liknande grupp eller rörelse – som också erbjuder engagemang, tillhörighet och identitet – i stället för att bygga upp hela sin sociala identitet på nytt.⁸⁰

Extremism kan också tillgodose samma våldsamma tendenser som enskilda lockades av inom brottsligheten. Andelen våldsbrott bland svenska utländska stridande är anmärkningsvärd.⁸¹ Detta förtjänar närmare uppmärksamhet, då tidigare våld i regel anses vara en tillförlitlig indikator för framtida våld.

En annan faktor kan handla om narrativ, där kriminella upptäcker att jihadismen erbjuder rening och gottgörelse för tidigare olämpligt beteende.⁸² Kort sagt en möjlighet att börja om. Som exempel beskrev Ahmed Samsam, efter nästan ett årtionde som kriminell, en önskan om att hitta en ny riktning i livet efter år av återkommande fängelsevistelser. Han reste till Syrien där han så småningom anslöt sig till IS. Senare anhölls han i Spanien och dömdes till åtta års fängelse för terrorbrott.⁸³

Resultatet är en grupp jihadister som kan utnyttja de färdigheter, nätverk och möjligheter som ett kriminellt liv erbjuder. Det mest uppmärksammade exemplet på detta var då Omar el-Hussein tog hjälp av sina kriminella kontakter för att få tag på M95-geväret som användes i hans dåd. Dessutom kan överlappningen mellan jihadister och kriminella ses på jihadisters sätt att få tag på pengar.

Potentiella utländska stridande har använt olika metoder för att få in pengar: crowdfunding, ta lån utan avsikt att betala tillbaka dem liksom traditionella brottsliga metoder som stöld, rån, knarklangning och bedrägeri.⁸⁴ Precis som Ekobrottsmyndigheten har uppgett verkar många av dessa fall högst opportunistiska.⁸⁵

79 "Baggrund: Her er hvad vi ved om Omar Abdel Hamid El-Hussein", *DR*, 16 februari 2015; "PET: Omar havde planer om at flygte efter terror-angreb", *BT*, 4 november 2015.

80 Intervju med Robert Örell, chef för Exit Sweden, 5 juli 2018.

81 Amir Rostami, Joakim Sturup, Hernan Mondani, Pia Thevselius, Jerzy Sarnecki och Christofer Edling, "The Swedish Mujahideen: An exploratory Study of 41 Swedish Foreign Fighters Deceased in Iraq and Syria", *Studies in Conflict & Terrorism*, under utgivning, s. 3, tillgänglig: <https://doi.org/10.1080/1057610X.2018.1463615>.

82 För mer information, se Rajan Basra och Peter R. Neumann, "Criminal Pasts, Terrorist Futures: European Jihadists and the New Crime-Terror Nexus", *Perspectives on Terrorism*, Vol 10, No 6, 2016, s. 25–40.

83 "Dansk syrienkriger på anklagebænken i Spanien: Tiltalt for at støtte IS", *DR*, 12 juni 2018; "Ocho años de cárcel para un yihadista que intentó comprar armas en Algeciras", *El País*, 9 juli 2018.

84 För mer information, se Magnus Normark, Magnus Ranstorp och Filip Ahlin, *Financial activities linked to persons from Sweden and Denmark who joined terrorist groups in Syria and Iraq during the period 2013-2016*, Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier (Cats), Försvarshögskolan, 2017.

85 *Ibid*, s. 18.

Sådant kriminellt beteende kan vara lukrativt. En svensk salafistpredikant finansierade exempelvis jihadistceller i Syrien genom *karusellbedrägeri* eller bedrägeri *via skenföretag*, där momsbetalningar drogs av till ett värde av ca 6 000 000 kr, tills han avslöjades av säkerhetstjänsten 2013.⁸⁶

Ibland har myndigheterna gjort framsteg inom terrorbekämpning genom insatser mot "vanlig" brottslighet. När polisen sökte genom Al-Amin Sultans hem i Göteborg i juli 2014 följde de upp rapporter om två stulna Rolex-klockor och försök till utpressning på cirka 118 000 kr. Det framkom att Sultan innehade en dittills okänd avrättningsvideo som spelats in av Sultan och en medhjälpare i Syrien under 2013. För sin medverkan till avrättningen – även om det inte var han som höll i kniven – dömdes han till livstids fängelse.⁸⁷

86 "Momsfiffel finansierade jihadister i Syrien", *GP*, 28 november 2014.

87 "Hennes pappa mördades av svenska IS-terrorister", *Expressen*, 16 februari 2017.

5 En potentiell koppling till fängelser

Runtom i Europa är fängelser ett centralt inslag i kopplingen mellan kriminalitet och terrorism. Fängelser är idealiska miljöer för spridning av radikala idéer, och det är här som brottsliga och extremistiska miljöer oftast kommer närmast varandra. På senare år har man sett ett antal exempel på fängelseradikalisering,⁸⁸ nätverkande mellan kriminella och jihadister⁸⁹ och attentat som planerats/utförts på fängelser⁹⁰ eller utförts kort efter frisläppande.⁹¹

Fängelseradikalisering har identifierats som ett säkerhetsproblem av de danska och svenska myndigheterna.⁹² Och som vi kan se med fallet med Omar el-Hussein 2015 – som radikaliserades i fängelset i Danmark och utförde ett terrordåd i Köpenhamn två veckor efter frigivningen – kan detta vara ett dödligt problem.

På svenska fängelser övervakas 80 intagna för tecken på radikaliserings eller mottaglighet för extremistnarrativ eller extremistiska nätverk.⁹³ Av dessa har 65 våldsbejakande islamistiska åsikter, och resten antingen högerextrema eller vänsterextrema åsikter. I Danmark betraktas radikaliseringsområdet för 50 personer, varav 16 ses som allvarliga fall.⁹⁴ Detta är fler än antalet intagna som dömts för terrorrelaterade brott, vilket tyder på att vissa ”vanliga” brottslingar tagit till sig extremistiska idéer i fängelse, eller möjligen intensifierat de extremistiska tendenser de redan hade när de dömdes.

Jämfört med andra europeiska länder är dessa siffror ändå låga. Brittiska fängelsemyndigheter uppskattar som jämförelse att 700 intagna är i riskzonen på grund av deras extremistiska åsikter.⁹⁵ I Frankrike är antalet cirka 1 700⁹⁶, och belgiska myndigheter betraktar 230–450 fångar som radikaliserade.⁹⁷

88 Följande är de mest omtalade inblandade: Mohammed Merah (Toulouse och Montauban, mars 2012), Mehdi Nemmouche (judiska museet i Bryssel, maj 2014) och Omar el-Hussein (attentaten i Köpenhamn, februari 2015).

89 Som i fallet med Cherif Kouachi och Amedy Coulibaly (attentaten i Paris, januari 2015), liksom Clément Baur och Mahiedine Merabet (kullkastad plan i Marseille, april 2017).

90 "Soon-to-go-free jail convicts snared in French attack plot probe", *Reuters*, 10 oktober 2017.

91 Se exemplet med Benjamin Herman, som knivhögg två polismän till döds i Liège i Belgien, maj 2018. Herman var på permission från fängelset.

92 Intervju med tjänsteman på danskt fängelse, 5 juli 2018; intervju med tjänsteman på svenskt fängelse, 6 juli 2018.

93 Intervju med anställd på danskt fängelse, 5 juli 2018.

94 Ibid.

95 "Government bolsters crackdown on extremism in prisons", pressrelease från brittiska justitiedepartementet, 11 april 2018.

96 "40 détenus radicalisés devraient être libérés d'ici 2019, un 'risque majeur' selon François Molins", *LCI*, 28 maj 2018.

97 Intervju med Belgiens extremistcell ("CelEx"), 22 februari 2018.

Det låga antalet fångar totalt i Danmark och Sverige, en liten grupp radikaliserade intagna och fångelser med goda resurser innebär att frågan om fångelseradikalisering är mycket mer hanterbar här än i andra europeiska länder.⁹⁸ Medan Storbritannien, Frankrike, Belgien och Nederländerna har experimenterat med att isolera radikaliserade intagna från övriga intagna – genom att placera dem på särskilda avdelningar eller fångelser – har Danmark och Sverige inte sett sig tvungna att ändra den allmänna fördelningen. Arbetet med att splittra potentiella extremistiska nätverk sker från fall till fall.⁹⁹

Det betyder dock inte att det inte finns anledning till oro. Det svenska fångelseväsendet har sett cirka tio fall där extremister har försökt radikalisera andra intagna, och denna siffra kan stiga till följd av det förväntade frihetsberövandet av ideologiskt hängivna jihadister som återvänder till landet efter Islamiska statens förlust av fysiskt territorium i Syrien och Irak.¹⁰⁰ Danska underrättelsetjänstens center för terroranalys (CTA) har också varnat för den ökade risken för radikalisering, till följd av att allt fler döms för terrorbrott.¹⁰¹

Och trots det låga antalet intagna på fångelser har tecken på radikalisering observerats. I april 2018 hittades extremistmaterial – inklusive videor av halshuggningar – på PlayStation-spelkonsoler tillhörande fyra intagna på fångelset Nyborg Fængsel i Danmark. Extremistmaterialet kan ha smugglats in på USB-minnen.¹⁰² Här har en svaghet utnyttjats, då fångelsets personal inte lyckats säkra konsolerna fullt ut.

Fångelsemyndigheten Kriminalforsorgen beslöt i sin tur att avlägsna konsolerna från alla avdelningar oavsett säkerhetsnivå (förutom öppna anstalter, som inhyser lågriskintagna) och de fyra intagna har åtalats.¹⁰³ Kriminalvården i Sverige har också skilt dem från resten av de intagna och de onlinenätverk som använts av intagna har stängts ned, vilket har medfört att webbaserade studie- och utbildningsprogram har fått avbrytas.¹⁰⁴

98 Intervju med tjänsteman på svenskt fängelse, 6 juli 2018.

99 Ibid; Intervju med tjänsteman på danskt fängelse, 5 juli 2018.

100 "80-tal svenskar i fångelser riskerar att radikaliseras", *SVT*, 27 maj 2018.

101 "Radikalisering i fångelser bekymrer efterretningstjeneste", *Jyllands-Posten*, 12 januari 2018.

102 Mette Mayli Albæk, Louise Dalsgaard och Emma Toft, "Flere hundrede playstations inddraget i fængslerne: Ekstremistisk indhold fundet", *DR*, 2 maj 2018.

103 Anna Gottschalck, "Efter fund af ekstremistisk materiale: Nu inddrages alle Playstations fra fængslerne", *Berlingske*, 3 juli 2018.

104 Ibid.

6 Rekommendationer

I det här dokumentet har vi granskat potentiella kopplingar mellan kriminalitet och terrorism i Danmark och Sverige. Det finns visserligen inga institutionella kopplingar mellan organiserad brottslighet och terrorgrupper i varken Danmark eller Sverige, men det finns vissa problemområden. Det gäller särskilt sammansmältningen av kriminella och jihadistiska miljöer i områden med hög social utslagning – den så kallade sociala kopplingen (se ruta 1). Det finns en risk att enskilda personer med kriminell bakgrund använder sina färdigheter för terrordyftet. Det kan t.ex. handla om att förfalska dokument, införskaffa skjutvapen eller samla in pengar via kriminella medel. Ett annat problemområde är den potentiella radikaliserings av kriminella i fängelse, och det "nätverkande" som kan ske mellan kriminella och extremister.

För att förhindra att sådana kopplingar uppstår eller stärks rekommenderar vi följande åtgärder och/eller metoder:

1. Effektiv övervakning

Vi rekommenderar att myndigheter fortsätter att regelbundet granska sin statistik över organiserad brottslighet och terrorism, och medvetet håller utkik efter kopplingar mellan de två företeelserna. Inom vissa områden – såsom kopplingen mellan narkotika och terrorism – kan ytterligare forskning behövas.

2. Ett nytt sätt att se på radikaliserings

Med tanke på att terror- och extremistmiljöerna delvis har smält samman behöver man se över grundläggande antaganden om radikaliserings. Jihadister med brottsligt förflutet betar sig ofta på ett sätt som strider mot uppfattningen att extremism korrelerar med religiöst beteende. Vid behov rekommenderar vi att myndigheterna uppdaterar sina checklistor, indikatorer och utbildningsmaterial för att återspegla ändrade mönster och profiler.

3. Säkrare fängelser

Myndigheterna i Danmark och Sverige har insett att fängelser har fått en viktig roll i att främja Kopplingarna mellan kriminalitet och terrorism. Vi uppmuntrar dem att gå vidare med systematiska insatser för att skydda fängelser mot brott, terrorism och eventuella kopplingar däremellan.

Det är också viktigt att systematiskt mäta och utvärdera följderna av dessa förändringar, och se över arrangemangen vid frigivning med avseende på såväl återintegration som övervakning.

4. Motarbetande av all slags finansiering av terrorism

Åtgärderna för att motarbeta finansiering av terrorism har varit alltför inriktade på det internationella finanssystemet – med klen resultat. Med hänsyn till bägge länders globala åtagande att motarbeta finansiering av terrorism rekommenderar vi att myndigheterna breddar sina insatser så att de även omfattar mindre brott som narkotikalangning, stöld, rån och varusmuggling.

5. Informationsutbyte

Då gränsen mellan terrorism och "vanlig" brottslighet blir allt mer otydlig behöver berörda myndigheter mer effektivt utbyta relevant information mellan avdelningar och "grenar", liksom forma nya koalitioner med individer och institut som kanske inte är vana vid att samarbeta med varandra.

Vi rekommenderar att man fortsätter att se över befintliga kanaler och system för informationsutbyte, utforskar möjligheten att skapa nya partnerskap (t.ex. med lokala myndigheter, det civila samhället och den privata sektorn), och gör lämpliga ändringar som avspeglar hotets nya – och flerdimensionella – karaktär.

6. Åtgärda sociala missförhållanden

Även om det inte finns någon inneboende eller automatisk koppling mellan socioekonomiska förhållanden och inblandning i terrorism, tycks det stå klart att jihadistiska brott i Danmark och Sverige till viss del begåtts inom samma geografiska områden och demografiska grupper som "vanliga" brott.

Snarare än att ytterligare marginalisera och exkludera dessa områden krävs en seriös och ärlig diskussion om i vilken utsträckning som staten och det civila samhället kan åtgärda de sociala missförhållanden där extremistiska narrativ och ideologier vinner gehör.

Crime Terror Nexus

KOPPLINGEN MELLAN KRIMINALITET OCH TERRORISM

Crime-Terror Nexus (kopplingen mellan kriminalitet och terrorism) är ett projekt som granskar kopplingarna mellan kriminalitet och terrorism, och identifierar bättre sätt att motarbeta dem.

Under 18 månader dokumenterar vi kopplingar mellan kriminalitet och terrorism i Europeiska unionen. Resultatet sprids genom rapporter, evenemang och seminarier.

Vi samarbetar med tjänstemän och lokala intressenter för att ta fram nya och innovativa strategier som bidrar till att motarbeta brott och göra våra länder tryggare.

Crime Terror Nexus är ett projekt inom Panta Rhei Research Ltd. Det finansieras av PMI IMPACT, ett globalt bidragsinitiativ från Philip Morris International som stöder projekt mot olaglig handel.

Panta Rhei Research Ltd. är helt oberoende i genomförandet av projektet och ansvarar för alla åsikter och synpunkter som uttrycks här.

Mer information finns på www.crimeterrornexus.com.

KONTAKTUPPGIFTER

Om du har frågor eller vill ha fler exemplar av den här rapporten kan du kontakta Katie Rothman: katie@crimeterrornexus.com

Registrerad adress: Panta Rhei Research Ltd.,
37a Great Percy Street, London WC1X 9RD, Storbritannien

© Panta Rhei Research Ltd. 2018

www.crimeterrornexus.com